

УДК 631.11:631.15
JEL Q12, L23

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/meu.2023.49.0.4910>

СУТНІСТЬ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Наталія Райтер¹, Галина Мацьків², Олександра Юрченко³

¹Львівський національний університет природокористування
80381 м. Дубляни, вул.В.Великого, 1
e-mail: b_natalka@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7108-2539

²Львівський національний університет природокористування
80381 м. Дубляни, вул.В.Великого, 1
e-mail: galkabruk@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-1329-7355

³Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, проспект Свободи, 18
e-mail: yurchenko.lesya2017@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3941-6340

***Анотація.** В статті розглядається сутність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств як важливого фактору розвитку вітчизняного сільського господарства та стабілізації української економіки. Досліджено відмінності та взаємозв'язок між виробничою, господарською та операційною діяльністю. Встановлено роль та місце виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств в забезпеченні результативності їх господарювання. Охарактеризовано основні складові виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. Зазначено, що незважаючи на органічне поєднання виробництва різних видів сільськогосподарської продукції в одному підприємстві, виробничий процес для кожного виду сільськогосподарської продукції суттєво відрізняється. Вивчено зміст та сутність організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. Особливу увагу приділено особливостям організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств, які зумовлені специфікою аграрного виробництва.*

***Ключові слова:** виробнича діяльність, сільськогосподарські підприємства, виробнича діяльність сільськогосподарських підприємств, організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності.*

Постановка проблеми. Сьогодні сільське господарство як сектор національної економіки відіграє важливу роль у забезпеченні її стабільності та динамічного зростання. Глобалізація економічних відносин та інтенсифікація торгівлі спричинили новий виток розвитку сільського господарства, а саме трансформацію консервативної,

---

© Наталія Райтер, Галина Мацьків, Олександра Юрченко, 2023

технологічно відсталої, капіталомісткої, малопривабливої галузі в агробізнес. Аграрний сектор, до складу якого входять сільськогосподарські підприємства, забезпечує близько 40,0% експорту вітчизняної продукції та формує продовольчу безпеку України. Протягом останніх років, аграрний сектор поруч із ІТ-сектором та металургійною промисловістю формує трійку найбільших виробників валового внутрішнього продукту України.

В умовах трансформації сільськогосподарських підприємств із відсталих малопробиткових суб'єктів господарської діяльності в прибуткові, успішні, конкурентоспроможні суб'єкти аграрного бізнесу, особливо важливе значення та актуальності набуває виробничо-господарська діяльність сільськогосподарських підприємств та особливості її організаційно-економічного забезпечення, як інструмента координації дій усіх елементів їх виробничої системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності виробничої діяльності підприємств присвячені праці провідних вітчизняних економістів: А.А. Ващенко [3], Д.П. Волкова [4], А.В. Жукова [10], К.О. Короткової [12], М. Реги [18] та ін. Сутність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств розглядали у своїх працях Н.С. Данкевич та О.В. Михайленко [7], Казанджі А.В. [11], Чукіна І.В. [21], колектив авторів під керівництвом Ільчука М.М. [16], Мазнева Г.Є. [15]. В свою чергу, дослідженню організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності підприємств, в тому числі сільськогосподарських підприємств присвячені праці провідних вітчизняних науковців: В.Г. Андрійчука [1], П.С. Березівського та Г.В. Брик [2], Ю.Е. Губені [6], Л.Є. Довгань та О.Г. Лулукало [8], М.Г. Моли [13], Т.Г. Дудара, М.К. Пархомця та В.В. Гудака [17] та інших.

Однак, проблема визначення сутності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств та особливостей її організаційно-економічного забезпечення потребує глибшого і комплекснішого дослідження з врахуванням специфіки здійснення виробничої діяльності в сільському господарстві.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення сутності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств та визначення особливостей її організаційно-економічного забезпечення з врахуванням специфіки аграрного виробництва.

Методи дослідження. Теоретичним базисом дослідження сутності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є положення сучасної економічної теорії щодо досліджуваної проблеми, які відображаються в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених.

Методологічною основою дослідження сутності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств та визначення особливостей її організаційно-економічного забезпечення з врахуванням специфіки аграрного виробництва є діалектичний підхід. Основні діалектичні прийоми індукція і дедукція використовувались для формування теоретичного уявлення сутності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств, а аналіз та синтез для формування причинно-наслідкових зв'язків, які формують особливості організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності в сільському господарстві. В процесі дослідження використовувались також такі загальнонаукові методи пізнання, як порівняння, абстрагування, спостереження, моделювання та інші.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах ефективного здійснення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є важливим фактором розвитку вітчизняного сільського господарства та стабілізації української економіки. Вироб-

нича діяльність сільськогосподарських підприємств є основою здійснення їх господарської діяльності, оскільки виробництво сільськогосподарської продукції є основною метою діяльності більшості підприємств, відповідно до їх установчої документації. У більшості наукових праць присвячених нормативно-правовому регулюванню діяльності підприємств виробнича діяльність ототожнюється із господарською або її об'єднують в поняття «виробничо-господарської діяльності».

Як зазначає І.В. Чукіна, в сучасних наукових джерелах правового спрямування виробничо-господарську діяльність підприємств прийнято розглядати у широкому та вузькому розуміннях. Так, у широкому розумінні виробничогосподарська діяльність підприємств являє собою сукупність зовнішніх взаємовідносин підприємств з іншими контрагентами з метою забезпечення здійснення ними суспільного виробництва. В той же час, термін «виробничо-господарська діяльність» у вузькому розумінні передбачає здійснення підприємством суцільно виробничих функцій, тобто тих функцій які пов'язані з отриманням результатів праці у вигляді готової продукції, виконанням робіт, наданням послуг. При тому здійснення виробничих функцій передбачає використання трудових ресурсів, предметів праці і засобів виробництва. [21, с.69]

Так, Д.П. Волков в складі господарської діяльності виділяє виробничо-господарську діяльність, розуміючи під нею «процес виготовлення продукції, виконання робіт та надання послуг» [4, с.237]. Натомість М.Г. Рега пропонує розглядати виробничо-господарську діяльність як складний, різносторонній процес, суть якого полягає у виробництві, постачанні та збуті готової продукції, організації виробничих процесів, забезпеченні матеріальними та трудовими ресурсами, а також використанні нових технологій та технічних засобів [18, с.24].

Схожої думки дотримується А.В. Жуков, який пропонує виробничо-господарську діяльність розглядати як сукупність підсистем виробництва, відтворення та обороту [10, с.230]. Наголошуючи при тому, що ефективність виробничо-господарської діяльності підприємств залежить від ефективності кожної із підсистем, які її формують.

Господарський кодекс України, як основний нормативно-правовий акт регулюючий господарську діяльність, розуміє під цим поняттям «діяльність суб'єктів господарювання, яка спрямована на виробництво та реалізацію продукції, а також виконання робіт чи надання послуг цінного характеру, що мають вартісну оцінку» [5]. При тому, в даному законодавчому акті господарська діяльність поділяється на комерційну та некомерційну. Основою комерційної господарської діяльності є підприємницька діяльність, як систематична, тобто регулярна, самостійна, ініціативна господарська діяльність, яка здійснюється економічними суб'єктами на власний ризик з метою отримання економічних вигод та одержання прибутку.

Отже, можемо зробити висновок, що виробнича діяльність за своєю сутністю є складовою господарської діяльності, яка безпосередньо пов'язана із виробництвом продукції. Зазначимо, що в закордонній економічній літературі виробничу діяльність ототожнюють із операційною діяльністю. Річ у тім, що визначення виробничої діяльності у закордонній літературі немає, а його заміняють більш ширшим потінням операційної діяльності, оскільки західні економісти концептуально не уявляють виробництво продукції без її подальшого просування та реалізації.

Відповідно у їхньому розумінні операційна діяльність – це поточна, щоденна діяльність суб'єкта господарювання (компанії, фірми, фермерського господарства) пов'язана із виробництвом та продажем своєї продукції, а також загальна адміністративна та постачальницька діяльність. При тому, серед основних видів операційної діяльності слід виділити виробництво, продаж, рекламу та маркетингову діяльність.

Відповідно до чинного законодавства України операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, яка не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю [14].

К.О. Короткова наголошує, що операційна діяльність є доволі ширшим поняттям ніж виробнича діяльність оскільки включає його в себе. При тому не можна ототожнювати ці два поняття, оскільки з розвитком економічних відносин багато сфер бізнесу не передбачають виробничу діяльність, однак їх основна поточна діяльність має всі ознаки операційної діяльності [12, с. 32].

Отже, виходячи із поданого вище, можна зробити висновок, що виробнича діяльність підприємства це діяльність пов'язана із виробництвом продукції, яка включає в себе всі стадії технологічного процесу. При тому, виробнича діяльність тісно переплетена із збутовою діяльністю, оскільки реалізація продукції є кінцевим етапом обороту вкладених ресурсів, а результати реалізації безпосередньо впливають на ефективність виробничої діяльності.

Рис. 1. Види діяльності суб'єктів господарювання

Що стосується виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств, то це передусім діяльність пов'язана із виробництвом сільськогосподарської продукції. А.В. Казанджі пропонує сутність виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств розглядати в контексті процесного підходу. Тобто, вбачає у виробничій діяльності не функцію виробництва, а цілеспрямований процес трансформації сировини та матеріалів (вхідних елементів) у готову продукцію (вихідний елемент). Таким чином, виробнича діяльність являє собою технологію за якою відбувається перетворення вкладених ресурсів у кінцевий результат [11, с. 31].

Виробнича діяльність сільськогосподарських підприємств може бути спрямована на розвиток основних галузей сільського господарства, додаткових та допоміжних, які передбачені їх Статутом або іншою установчою документацією. Особливістю виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є їх багатопродуктовість, яка впливає із специфіка аграрного виробництва. Типове сільськогосподарське підприємство виробляє декілька видів продукції, органічно поєднуючи дві основні галузі сільського господарства рослинництво та тваринництво. Зазначимо, що виробничий процес у цих двох галузях, тобто процес трансформації ресурсів у готову продукцію, суттєво відрізняється. Так само відрізняються і вхідні ресурси (сировина) та готова продукція.

Рис. 2. Структура виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств

Окрім того, сільськогосподарські підприємства можуть здійснювати первинну переробку сільськогосподарської продукції або надавати послуги сільськогосподарського характеру стороннім особам. Як зазначають Н.С. Данкевич та О.В. Михайленко, основним принципом здійснення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є вільний вибір напрямів діяльності [6, с. 896].

Отже, виробнича діяльність сільськогосподарських підприємств поділяється на виробництво продукції рослинництва, виробництво продукції тваринництва, а також переробку сільськогосподарської продукції та надання послуг у сільському господарстві.

Значимо, що незважаючи на приналежність до однієї галузі та органічне поєднання виробництва різних видів сільськогосподарської продукції в одному підприємстві, виробничий процес для кожного виду сільськогосподарської продукції суттєво відрізняється, як і відрізняються необхідні матеріальні ресурси та характер живої праці. Наприклад, для вирощування зернових, основними матеріальними ресурсами є насіння, мінеральні добрива, паливо, засоби захисту рослин, а сам виробничий процес є механізований та високо інтенсивний, не вимагає затрат ручної праці, при тому для здійснення основних технологічних процесів залучаються висококваліфіковані працівники (механіки, трактористи, комбайнери). Натомість для скотарства основними матеріальними ресурсами є корми та засоби захисту тварин, а виробничий процес може вимагати ручної праці, хоча він може бути і механізованим.

Значною відмінністю між виробництвом продукції рослинництва та тваринництва є основний засіб виробництва, яким у рослинництві виступає земля, а у тваринництві живі організми (тварини).

Незалежно від того, який вид сільськогосподарської продукції виробляє підприємство, економічною сутністю його виробничої діяльності є створення доданої вартості як різниці між вартістю затрачених ресурсів та вартістю або ціною кінцевого продукту.

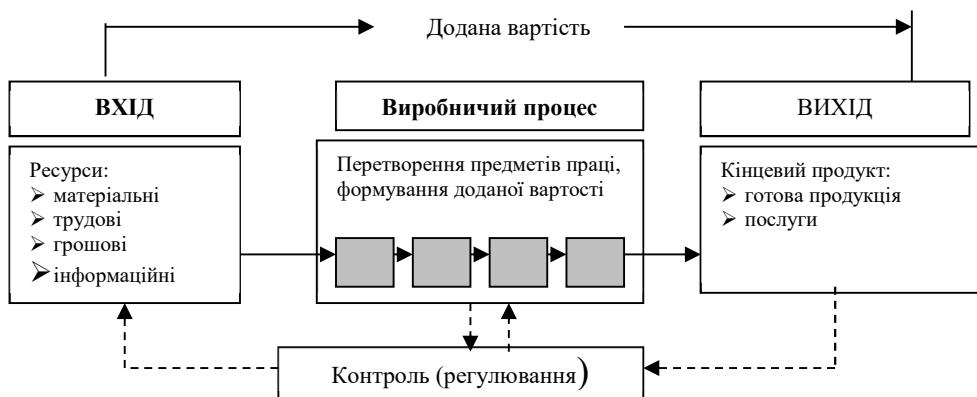

Рис. 3. Процес формування доданої вартості під час здійснення виробничої діяльності

Сукупність засобів та предмети праці необхідних для виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, а також трудові ресурси, технічні засоби та технології, у процесі якої створюється продукція чи послуги формують виробничі системи. Зазначимо, що кількість виробничих систем на підприємстві залежить від кількості видів продукції, які воно виробляє.

Виробнича діяльність сільськогосподарських підприємств як сукупність виробничих систем формується та функціонує на основі таких принципів та законів як принцип синергії, принцип єдності аналізу та синтезу, принцип пропорційності, принцип композиції, принцип самозбереження, закон онтогенезу, закон відповідності виробничих систем поставленим цілям, закон відповідності організації виробничої діяльності вимогам зовнішнього середовища та принцип еластичності [15, с. 83-85].

Що стосується організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності, то провідні економісти у своїх наукових розробках пов'язують його із розробкою та впровадженням економічної стратегії, оптимізацією витрат підприємства, формуванням цін та підвищенням конкурентоспроможності, розвитком інноваційної та інвестиційної діяльності тощо. Тобто, розглядають організаційно-економічне забезпечення як систему адаптації виробничої діяльності суб'єктів господарювання, в тому числі і сільськогосподарських підприємств до умов зовнішнього середовища. При тому, метою цієї системи адаптації є пошук й реалізація можливостей вдосконалення виробничої діяльності підприємства, що забезпечить його сталий розвиток та виживання у період трансформаційних змін. Такої думки дотримується зокрема С.Ф. Кучер, який розглядає організаційно-економічне забезпечення діяльності підприємства як комплекс заходів та інструментів, створення умов, які полегшують протікання основних виробничих та економічних процесів, а також реалізації визначених планів, програм, проектів тощо [19, с. 206].

Найбільш наближеним до реалій виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є визначення дане Г.І. Забродською, яка пропонує розглядати організаційно-економічне забезпечення діяльності підприємства як комплексну систему складових організаційного, економічного і інформаційного характеру, а також набір структурних елементів, методів і процедур, які формують необхідні умови для здійснення виробничої діяльності підприємств, чинять вплив на їх економічні й

організаційні параметри, що відбивається на підвищенні ефективності діяльності підприємства загалом. [9, с.187] При тому, автор пропонує розглядати сутність та мету організаційно економічного забезпечення в розрізі основних його складових.

Л.С. Довгань і О.Г. Лулукало трактують організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності підприємств як складову організаційно-економічного-механізму управління ними. З цієї позиції організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності це система цілей і стимулів, які дозволяють перетворити у процесі трудової діяльності вхідні ресурси або засоби виробництва на кінцевий результат або готову продукцію [8, с. 50].

М.К. Пархомиць та В.В. Гудак зазначають, що суть організаційно-економічного механізму забезпечення діяльності підприємства проявляється через сукупність організаційних інструментів економічного механізму, оскільки саме поняття “економічний механізм” є ширшим та включає різноманітні інструменти та прийоми економічного регулювання, зокрема організаційного характеру [17, с.13].

Натомість М.Г. Молла розглядає організаційну та економічну складові організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності як різнозначні з подальшим розподілом на організацію виробничого процесу, вдосконалення виробничої інфраструктури, ефективне використання виробничих ресурсів (основних засобів, матеріальних та трудових ресурсів), забезпечення контролю якості продукції, організацію комерційної діяльності, покращення показників фінансового стану підприємства, підвищення рентабельності та прибутковості як виробничої діяльності зокрема, так і господарської діяльності загалом. [13, с. 253-255].

П.С. Березівський та Г.В. Брик розглядають організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності через призму чинників впливу на ефективність виробництва продукції. Наголошуючи при тому, на особливій ролі розташування підприємства, його розмірів та ресурсного потенціалу, рівня концентрації та спеціалізації виробництва, інтеграції, інтенсифікації та диверсифікації виробничої діяльності [2, с. 29].

Отже, організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства є сучасним, потужним та ефективним засобом управління його діяльністю. Організаційно-економічне забезпечення є основою здійснення підприємством як виробничої діяльності, так і всієї господарської діяльності та є їх глибоких об'єктивним підґрунтям. Організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності підприємств акумулює в собі сукупність економічних та організаційно-адміністративних важелів, інструментів та методів, які дозволяють регулювати організаційно-технічні, виробничо-технологічні, фінансово-економічні процеси та відносин з метою забезпечення ефективного впливу на остаточні результати діяльності підприємства.

Головною передумовою організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є те, що сукупність процесів виробництва, заготівлі, транспортування, переробки сільськогосподарської продукції переростають у цілісну систему, функціонування елементів якої підпорядковане єдиній меті – забезпеченні ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства.

Організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств характеризується низкою особливостей серед яких слід виділити: складність; багатокомпонентність; взаємозв'язок і взаємообумовленість організаційної та економічної складової; невизначеність чинників зовнішнього середовища; багатоваріантність прийняття управлінських рішень; динамізм і мінливість.

Складність організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств полягає в тому, що існує безліч як організаційних так і економічних факторів, які можуть мати різний вплив на виробничу діяльність підприємства. Інколи якомусь чиннику (явищу чи процесу) не надають належної уваги, абстрагуючись від його мізерного впливу, однак у комбінації з одним або декількома іншими чинниками його вплив під дією синергії може суттєво зростати.

Взаємозв'язок та взаємообумовленість організаційної та економічної складової впливає з основних законів діалектики. При тому одні і ті ж інструменти в умовах мінливості зовнішнього середовища можуть мати різний рівень впливу на ефективність виробничої діяльності. Крім того, інструменти організаційного забезпечення можуть підсилювати свою дію під впливом інструментів економічного забезпечення і навпаки.

На організаційно-економічне забезпечення діяльності підприємств суттєво впливають чинники зовнішнього середовища. При тому це можуть бути як чинники макроточення (політико-правові, економічні, науково-технічні, соціокультурні, екологічні чинники), так і чинники ринкового середовища (конкуренти, покупці, постачальники, посередники, банківські установи тощо). У зв'язку із високим рівнем невизначеності, яке притаманне чинникам зовнішнього середовища значно ускладнюється процес вибору організаційно-економічних інструментів забезпечення виробничої діяльності, й існує певна доля невизначеності кінцевих результатів діяльності.

Окрім того, для організаційно-економічного забезпечення характерною є багато-варіантність розвитку. Суть цієї особливості організаційно-економічного забезпечення полягає у неможливості чітко спрогнозувати дію того чи іншого організаційно-економічного інструмента на виробничу діяльність сільськогосподарського підприємства у довгостроковому періоді.

Організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств має ряд особливостей, які впливають із специфічного характеру виробничого процесу.

Однією із специфічних особливостей сільського господарства як галузі є його полігалузевість. При тому, на відміну від інших секторів економіки, різні галузі сільського господарства поєднуються на рівні окремих суб'єктів господарювання. Тобто, для типового сільськогосподарського підприємства характерним є одночасне виробництво багатьох видів сільськогосподарської продукції як рослинного так і тваринного походження, що вимагає різних підходів до організації виробничого процесу, його ресурсного забезпечення, використання інструментів стимулювання праці, організації збутової діяльності, реалізації інвестиційних проектів тощо.

Характерною ознакою сільського господарства, яка впливає на організаційно-економічне забезпечення діяльності підприємств галузі є те, що основним, здебільшого незамінним засобом виробництва, який виступає як предметом так засобом праці є земля. Незамінність землі як засобу виробництва виражається в тому, що її не можна замінити, як, наприклад, основні фонди, іншим, новішим та ефективнішим засобом. В той же час, цим незамінним засобом виробництва сільськогосподарські підприємства володіють та користуються на правах оренди. Таким чином площі землекористування не включаються у балансову вартість підприємства. Сьогодні в умовах відміни мораторію на продаж землі та відкриття ринку землі сільськогосподарські підприємства мають вживати організаційних (перегляд договорів оренди, вдосконалення правового статусу земель у володінні) та економічних (збільшення орендної плати, реалізація інвестиційних проектів щодо купівлі землі, вивчення ймовірних сценаріїв кредитування

купівлі землі) заходів, які дозволять безперервно здійснювати їх виробничу діяльність.

Використання землі зумовлює залежність продуктивності виробництва від родючості ґрунтів. Тому, серед організаційно-економічних інструментів забезпечення виробничої діяльності важливе значення має наявність та дотримання підприємством сівозміни, яка є ключовою складовою системи землеробства. Таким чином, важливим інструментом організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є вибір такої системи землеробства, яка б забезпечувала виробництво максимальної кількості високоякісної продукції при мінімальних затратах на її виробництво грошових, матеріальних та трудових ресурсів з метою одержання максимально можливого прибутку з розрахунку на одиницю земельних ресурсів.

Ще однією особливістю сільського господарства, яка впливає на організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є тісне переплетіння виробничого процесу з дією природних законів, яке спричинене наявністю серед засобів виробництва живих організмів, а саме рослин і тварин. У зв'язку із цим, при організації виробничого процесу слід враховувати, що по-перше тривалість виробничого циклу, як правило, більша ніж робочий період. Таке неспівпадіння зумовлює притаманне для сільського господарства явище – сезонність виробництва, яке проявляється у нерівномірному, переривчастому використанні робочої сили і засобів виробництва. За для усунення негативних наслідків сезонності виробництва, сільськогосподарським підприємствам слід розвивати підсобні виробництва, щоб задіяти трудові ресурси в період коли нема інтенсивного робочого процесу.

По-друге, у зв'язку із тісним зв'язком виробничого процесу із дією природних законів, урожайність сільськогосподарських культур значною мірою визначається сукупністю природо-кліматичних умов, які мають непередбачуваний характер. Це вимагає від сільськогосподарських підприємств залучати для забезпечення виробничої діяльності економічні інструменти страхування посівів. Аналогічно, у тваринництві обсяг виробленої продукції залежить від здоров'я тварин основного стада або тварин на вирощуванні та відгодівлі, які час від часу можуть піддаватися епідеміям. З метою запобігання таких стресових ситуацій у виробничій діяльності підприємств, організаційно-економічне забезпечення їх виробничої діяльності повинно більше уваги приділяти щепленням тварин на відгодівлі та страхуванню тварин основного стада.

По-третє, специфіка сільськогосподарського виробництва зумовлює його високу капіталомісткість. Деякі підприємства, виходять із ситуації беручи в оренду комбайни, сівалки, оприскувачі тощо, однак це не може гарантувати вчасність здійснення виробничих операцій, від якої залежить технологічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції. Така особливість сільського господарства актуалізує для сільськогосподарських підприємств необхідність використання інструментів інвестування для ефективного організаційно-економічного забезпечення їх виробничої діяльності.

Окрім того, неспівпадіння періоду основних виробничих витрат та періоду надходження грошових коштів зумовлює вадливість для ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств таких інструментів організаційно-економічного забезпечення як короткострокове кредитування та матеріальне постачання на основі договорів відтермінування оплати.

Важливою особливістю сільськогосподарського виробництва є різноманітність кінцевої продукції. Так, деякі види продукції (картопля, овочі, плоди і ягоди, молоко, яйця, м'ясо) є продуктами придатними для кінцевого споживання, в той час як інші види продукції (зерно, цукрові буряки, озимий ріпак, соя, соняшник) – це передусім

сировина для подальшої промислової переробки. З цієї позиції сільськогосподарські підприємства з метою пошуку вигідних каналів збуту продукції має використовувати різні маркетингові інструменти.

Ще одним чинником, який зумовлює особливості організаційно-економічного забезпечення сільськогосподарських підприємств є специфіка самих сільськогосподарських підприємств, які характеризуються високим ступенем диференційованості за розмірами, організаційно-правовими формами, за рівнем використання сучасних технологій, системою управління та організації виробництва. Крім того, за окремими видами продукції значну конкуренцію сільськогосподарським підприємствам складають господарства населення.

Серед основних критеріїв результативності організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств слід виділити його оперативність, що забезпечує своєчасність та підвищує актуальність підготовки та прийняття рішень. Важливим критерієм організаційно-економічного забезпечення є його надійність, яка проявляється у відповідності прийомів і методів здійснення виробничої діяльності підприємства сучасному рівню науково-технічного прогресу; належному рівню підготовки трудових ресурсів, наявності стажу практичної роботи працівників та стабільності кадрів.

Висновки: Сучасні виклики пов'язані із подоланням економічних наслідків війни, висувають нові вимоги до виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств та її організаційно-економічного забезпечення, як основного елемента підвищення їх економічної ефективності та конкурентоспроможності. Виробнича діяльність підприємства це складова господарської діяльності, яка пов'язана із виробництвом продукції та включає в себе всі стадії технологічного процесу. Відповідно виробнича діяльність сільськогосподарських підприємств пов'язана із виробництвом сільськогосподарської продукції. Особливістю виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є їх багатопродуктовість, яка впливає із специфіка аграрного виробництва. У зв'язку із цим виробнича діяльність сільськогосподарських підприємств це складна система поєднання виробничих циклів для кожного виду сільськогосподарської продукції, які зазвичай суттєво відрізняється. Що стосується організаційно-економічного забезпечення виробничої діяльності, то це за своєю сутністю сукупність організаційних та економічних інструментів покращення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств та її адаптації до умов зовнішнього середовища. Ключовим принципом здійснення організаційно-економічного забезпечення сільськогосподарських підприємств є системний підхід, що забезпечить стійку та вчасну реакцію на імпульси зовнішнього середовища. Окрім того, організаційно-економічне забезпечення виробничої діяльності як основи господарської діяльності сільськогосподарських підприємств повинно здійснюватись на довгостроковій стратегічній основі з урахуванням особливостей ведення аграрного бізнесу та здійснення виробничої діяльності в сільському господарстві.

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Березівський П.С., Брик Г.В. Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних формуваннях : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 236с.

3. Ващенко А.А. Ефективність виробничо-господарської діяльності в механізмі управління промисловими підприємствами. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2014, № 1. С. 80-87.
4. Волков Д.П. Місце і роль операційної діяльності в системі підприємництва. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. Житомир, Вид-во ЖДТУ. 2013. № 3 (53). С. 235.
5. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
6. Губені Ю.Е. Підприємництво: навч. посібник. Львів : НВФ «Українські технології», 2012. 572 с.
7. Данькевич Н.С., Михайленко О.В. Планування виробничо-господарської діяльності на підприємствах сільськогосподарської промисловості. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 16. С.894-900.
8. Довгань Л.Є., Лулукало О.Г. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2012. С. 48–56.
9. Забродська Г. І., Забродська Л.Д., Пічугіна Т.С. Організаційно-економічне забезпечення функціонування туристичного підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2018. Вип. 1. С. 183-196.
10. Жуков А. В. Сучасні теоретичні засади формування ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013, № 1. С. 228-231.
11. Казанджі А. В. Теоретичні аспекти управління виробничою діяльністю аграрних підприємств. *Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки*. 2014. Вип. 75. С. 30-38.
12. Короткова К.О. Виробнича та операційна діяльність: сучасні трактування сутності та співвідношення понять. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021, №4. С.29-34
13. Молла М.Г. Формування системи показників оцінки організаційних складових конкурентоспроможності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень ОДЕУ*. 2012, № 44. С. 252–257
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” / затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
15. Організація виробництва : навчальний посібник / Мазнев Г.Є., Калніченко С.М., Щербакова І.С., Грідін О.В.; за ред. Г.Є. Мазнева. [вид. 2-ге випр. і доп.]. Харків:Вид-во «Майдан», 2013. 604 с.
16. Організація і планування сільськогосподарського виробництва / Ільчук М.М., Зрібняк Л.Я., Мельник С.І. та ін.; за ред. М. М. Ільчука, Л. Я. Зрібняка. Вінниця : Нова книга, 2009. 456 с.
17. Пархомець М.К., Гудак В.В. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 256 с.
18. Рега М.Г. Сутність виробничо-господарської діяльності підприємств України. *Кримський економічний вісник: зб. наук. праць*, 2013. № 1. С. 24-25
19. Семенов В. Ф., Галасюк С.С., Шикіна О.В. Поняття і зміст організаційно-економічного забезпечення функціонування готельних підприємств малої місткості. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 10 (172). С. 202–212.
20. Чукіна І.В. Сучасний стан організації управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств Черкаської області. *Інвестиції: практика, досвід*. 2018. №8. С.68-73

References

1. Andriichuk V.G. (2013) *Ekonomika pidpriemstv agropromyslovogo kompleksu* [Economics of enterprises of the agro-industrial complex]. Kyiv : KNEU. 779p. [in Ukrainian].
2. Berezivskyi P.S., Bryk H.V. (2013) *Ekonomichna efektyvnist' vyrobnytstva silskogospodarskoi produktsii v agrarnykh formuvanniakh* [Economic efficiency of agricultural products production in agrarian formations]. Lviv : Liga Press. 236 p. [in Ukrainian].
3. Vaschenko A.A. (2014) *Efektyvnist' vyrobnycho-hospodars'koi dial'nosti v mekhanizmi upravlinnia promyslovymy pidpriemstvamy* [Efficiency of production and economic activity in the management mechanism of industrial enterprises]. *Economic Bulletin of National Mining University*. № 1. pp. 80-87. [in Ukrainian].
4. Volkov D.P. (2013) *Mistse i rol' operatsiinoi dial'nosti v systemi pidpriemnytstva* [The place and role of operational activity in the entrepreneurship system]. *Bulletin of the Zhytomyr State University of Technology. Economic sciences*. Zhytomyr. ZSUT. 3 (53). pp. 235. [in Ukrainian].
5. The Commercial Code of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. 2003 [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (Accessed 01 April 2023).
6. Hybeni Yu.E. (2012) *Enterprise: the manual*. Lviv. Ukrains'ki tekhnologii, 572 p. [in Ukrainian].
7. Dankevych N.S., Mykhailenko O.V. (2018) *Planuvannia vyrobnycho-hospodars'koi dial'nosti na pidpriemstvakh sil'skohospodars'koi promyslovosti* [Planning of industrial and economic activity at the enterprises of the agricultural industry]. *Economy and society*. 16. pp.894-900. [in Ukrainian].
8. Dovhan' L.Ye., Lulukalo O.H. (2012) *Formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnogo mekhanizmu efektyvnoho upravlinnia* [Formation of organizational and economic mechanism for effective management of an enterprise]. *Economic Bulletin of NTUU"KPI"*. pp. 48–56. [in Ukrainian].
9. Zabrods'ka H.I., Zabrods'ka L.D., Pichuhina T.S. (2018) *Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia funktsionuvannia turystychnoho pidpriemstva* [Organizational and economic support for the functioning of the tourist enterprise]. *Economic strategy and prospects for the development of trade and services*. Vol.1. pp. 183-196. [in Ukrainian].
10. Zhukov A.V. (2013) *Suchasni teoretychni zasady formuvannia efektyvnosti vyrobnycho-hospodars'koi dial'nosti pidpriemstva* [Modern theoretical principles of formation of the efficiency of production and economic activity of the enterprise], *Biznesinform*, no. 1, pp. 228–231. [in Ukrainian].
11. Kazandzhi A.V. (2014). *Teoretychni aspekty upravlinnia vyrobnychoiu dial'nistiu ahrarykh pidpriemstv* [Theoretical aspects of management of production activities of agricultural enterprises]. *Agrarian bulletin of the Black Sea littoral. Economic sciences*, 75, pp. 30-38. [in Ukrainian].
12. Korotkova K.O. (2021) *Vyrobnycha ta operatsiina dial'nist': suchasni tractuvannia sutnosti ta spivvidnoshennia poniat'* [Production and operational activities: modern interpretations of essence and relationships of concepts]. *Herald of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. №4. pp.29-34 [in Ukrainian].
13. Molla, M. H. (2012) *Formuvannia systemy pokaznykiv otsinky orhanizatsiinykh skladovykh konkurentospromozhnosti pidpriemstva* [Formation of a system of indicators for assessing the organizational components of enterprise competitiveness]. *Bulletin of Socio-Economic Research of OSEU*. №44. pp. 252-257. [in Ukrainian].
14. National regulation (standard) of accounting No. 1 "General requirements for financial reporting" / approved by order of the Ministry of Finance of Ukraine 07.02.2013 p. № 73 [online]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

15. Maznev G.E., Kalinichenko S.M., Shcherbakova I.S., Gridin O.V. (2013) Orhanizatsiia vyrobnytstva [Organization of production] Kharkiv : Maidan. 604 p. [in Ukrainian].
16. Ilchuk M.M., Zribniak L.Ya., Melnyk S.I. and other (2009) Orhanizatsiia i planuvannia sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva [Organization and planning of agricultural production] Vinnytsia : Nova Knyha. 456 p. [in Ukrainian].
17. Parkhomets, M.K., Gudak, V.V. (2014) Organizaciyno-ekonomichnyy mekhanizm zabezpechennya dokhidnosti silskogospodarskykh pidpryemstv: teoriya, metodyka, praktyka [Organizational and economic mechanism of ensuring the profitability of agricultural enterprises: theory, methodology, practice], Ternopil: TNEU. 256 p. [in Ukrainian].
18. Reha M.H. (2013) Sutnist' vyrobnycho-hospodars'koi dial'nosti pidpryemstv Ukrainy [The essence of production and economic activity of enterprises of Ukraine]. *Crimean Economic Herald*. № 1. pp. 24-25 [in Ukrainian].
19. Semenov V.F., Galasyuk S.S., Shikina O.V. (2015) Poniattia i zmist orhanizatsiino-ekonomichnoho zabezpechennia funktsionuvannia hotel'nykh pidpryemstv maloi mistkosti [The concept and content of organizational and economic support for the functioning of small-capacity hotel enterprises]. *Actual problems of the economy*. № 10 (172). pp. 202–212. [in Ukrainian].
20. Chukina I.V. (2018) Suchasnyi stan orhanizatsii upravlinnia vyrobnycho-hospodars'koiu dial'nistiu ahrarnykh pidpryemstv Cherkas'koi oblasti [Current state of organization of management of manufacturing and economic activity of agrarian enterprises of Cherkas region]. *Investments: practice, experience*. №8. C.68-73 [in Ukrainian].

THE ESSENCE OF AGRICULTURAL ENTERPRISES PRODUCTION ACTIVITY AND THE PECULIARITIES OF ITS ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT

Nataliia Raiter¹, Halyna Matskiv², Oleksandra Yurchenko³

¹Lviv Natoinal Environmental University
80381 Dubliany-Lviv, V.Velykogo st,1
e-mail: b_natalka@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-7108-2539

²Lviv Natoinal Environmental University
80381 Dubliany-Lviv, V.Velykogo st,1
e-mail: galkabruk@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-1329-7355

³Ivan Franko National University of Lviv
79008 Lviv, Prospekt Svobody, 18
e-mail: yurchenko.lesya2017@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3941-6340

Abstract. The article examines the essence of the production activity of agricultural enterprises as an important factor in the development of domestic agriculture and the stabilization of the Ukrainian economy. The article establishes that the production activity of the enterprise is a component of economic activity, which is related to the production of products and includes all stages of the technological process. The role and place of the production activity of agricultural enterprises in ensuring the effectiveness of their management is studied. The main components of the production activity of agricultural

enterprises are characterized, namely production of plant products, production of livestock products, processing of agricultural products and provision of services in agriculture. It is emphasized that a feature of the production activity of agricultural enterprises is their multiproductivity, which results from the specifics of agricultural production. The article states that despite the organic combination of production of various types of agricultural products in one enterprise, the production process for each type of agricultural products differs significantly. The content and essence of the organizational and economic support of the production activity of agricultural enterprises is studied. The article establishes that the organizational and economic support of the production activity of an agricultural enterprise is a modern, powerful and effective means of managing its activities, which accumulates a set of economic and organizational and administrative levers, tools and methods that allow regulating organizational, technical, production and technological, financial and economic processes and relations in order to adapt the production activity of agricultural enterprises to the conditions of the external environment. Particular attention is paid to the peculiarities of the organizational and economic support of production activities of agricultural enterprises, which are determined by the specifics of agricultural production.

Keywords: production activity, agricultural enterprises, production activity of agricultural enterprises, organizational and economic support of production activity.

Стаття надійшла до редколегії 18.05.2023

Прийнята до друку 29.06.2023